Tác Giả: Bác sĩ Nguy□n Ý-Đ□c
Thứ Sáu, 30 Tháng 1 Năm 2009 00:24

Ghép b□ ph□n c□ th□ đ□□c th□c hi□n l□n đ□u tiên t□i Hoa K□ vào ngày 23 tháng 12 năm 1954 khi trái th□n c□a ng□□i anh, Ronald Herrick, t□ng cho ng□□i em song sinh Richard Herrick. Ph□u thu□t do bác sĩ Joseph E. Murray th□c hi□n thành công m□ mãn t□i b□nh vi□n Peter Bent Brigham, thành ph□ Boston.

Ng□□i nh□n s□ng thêm đ□□c 8 năm v□i m□i sinh ho□t bình th□□ng cho t□i khi vĩnh bi□t cõi tr□n vì m□t căn b□nh không liên quan t□i th□n. Và ng□□i t□ng ti□p t□c cu□c s□ng kh□e m□nh v□i ngh□ d□y h□c cho t□i khi đ□ tu□i ngh□ h□u.

Di□n ti□n ph□u thu□t đã đ□□c h□a sĩ Joel Babb ghi l□i m□t cách h□t s□c linh đ□ng, chính xác và hi□n nay v□n còn đ□□c tr□ng b□y t□i th□ vi□n c□a Đ□i h□c Harvard □ Boston

Năm 1990, bác sĩ Murray và bác sĩ E. Donnall Thomas đ□□c trao t□ng gi□i Nobel Y H□c vì đã tiên phong đóng góp cho y h□c m□t sáng ki□n đ□c đáo và vô cùng nhân đ□o là dùng chuy□n-ghép b□ ph□n- mô bào c□ th□ đ□ tr□ b□nh c□a con ng□□i. Bác sĩ Murray chuy□n ghép th□n còn bác sĩ Thomas có công trong vi□c đ□t n□n móng cho vi□c ghép chuy□n t□ bào t□y x□□ng đ□ ch□a tr□ ung th□ máu.

T□ đó, ph□u thu□t ghép c□ quan, mô bào phát tri□n m□nh m□ v□i các k□ thu□t tân ti□n, tinh vi, mang l□i s□ s□ng cho nhi□u ng□□i b□nh và nhi□u ni□m vui chia s□ cho ng□□i hi□n t□ng.

Xin cùng tìm hi□u v□ vi□c làm có tính cách nhân đ□o này.

Khái ni□m v□ vi□c chuy□n-ghép b□ ph□n đã manh nha t□ thu□ xa x□a, nh□ng tr□ ng□i chính là s□ kh□□c t□ (reject) t□ bào l□ c□a ng□□i nh□n và s□ ch□ng l□i c□a m□nh ghép v□i ký-ch□ (graft-versus-host).

Các khoa h□c gia đã ch□ng minh đ□□c r□ng, có m□t s□c m□nh sinh h□c (biological force) nào đó trong c□ th□ gây c□n tr□ cho s□ ghép này. Đó là ph□n □ng mi□n d□ch. H□ mi□n d□ch có kh□ năng phân bi□t v□t l□ xâm nh□p c□ th□ nh□ vi khu□n, virus, mô bào r□i tiêu di□t chúng đ□ t□ b□o

v□. C□ quan b□ ph□n ghép là v□t l□ đ□i v□i ng□□i nh□n.

Sau nhi□u năm nghiên c□u, khoa h□c đã tìm ra cách đ□ v□□t qua tr□ ng□i đó b□ng các ch□t □c ch□ h□ mi□n d□ch khi chuy□n ghép. Nhi□u d□□c ph□m, hóa ch□t đ□□c tìm ra. Kh□i đ□u là v□i steroid cortisone, r□i mercaptopurine, phóng x□, antilymphotic serum (ALS), thu□c ch□ng ung th□ b□ch c□u (leukemia) Azathioprine r□i đ□n kháng sinh Cyclosporine đ□□c dùng t□ năm 1983.

V□i s□ ph□ bi□n c□a cho-ghép thì m□t nan gi□i khác l□i xu□t hi□n. Đó là s□ thi□u các b□ ph□n đ□ ghép. Hàng năm, có nhi□u ch□c ngàn ng□□i □ kh□p n□i c□n c□ quan mà không có, và nhi□u b□nh nhân lâm chung trong khi ch□ đ□i Món Quà T□ng Đ□i S□ng -Gift of Life- đó.

T□i Hoa K□, có g□n 80,000 b□nh nhân trong danh sách ch□ đ□i ghép b□ ph□n và m□i tháng có kho□ng 3000 ng□□i m□i đ□□c thêm vào.

Trong năm 2001, có 2025 b□nh nhân th□n, 1347 b□nh gan, 458 b□nh tim và 361 b□nh ph□i thi□t m□ng vì m□i mòn tuy□t v□ng ch□ đ□i đ□□c ghép.

Đ□ gi□i quy□t ph□n nào s□ thi□u h□t này, gi□i ch□c y t□ và nhi□u t□ ch□c thi□n nguy□n t□i các qu□c gia đã kêu g□i lòng nhân đ□o c□a công chúng trong vi□c hi□n t□ng nh□ng s□i mô bào huy□t m□ch c□a mình đ□ c□u s□ng ng□□i khác.

Ghép (transplant) là ph□u thu□t đ□t m□t c□ quan ho□c mô bào l□y t□ c□ th□ ng□□i cho chuy□n sang m□t ng□□i b□nh có nhu c□u.

B□ ph□n ghép có th□ t□ ng□□i còn s□ng ho□c t□ thi th□ ng□□i h□a t□ng v□a m□i vĩnh vi□n ra đi.

Các b□ ph□n t□ ng□□i còn s□ng là:

- Th□n

Đây là c□ quan đ□□c hi□n nhi□u h□n c□. Sau khi hi□n t□ng m□t trái th□n, ng□□i cho v□n s□ng đ□i s□ng bình th□□ng vì trái th□n còn l□i có đ□ kh□ năng chu toàn nhi□m v□ cho hai th□n.

- Gan

M□i ng□□i có th□ t□ng m□t mi□ng gan và mi□ng gan này có th□ tăng sinh và ho□t đ□ng bình th□□ng □ ng□□i nh□n.

- Ph□i

M□c dù các thùy ph□i không tái sinh, nh□ng m□i ng□□i có th□ t□ng m□t thùy ph□i.

- T□y t□ng

Cũng nh□ ph□i, t□y t□ng không tái sinh nh□ng m□i ng□□i có th□ t□ng m□t ph□n t□y t□ng mà v□n không b□ h□u qu□ x□u nào.

Các b□ ph□n cho không đ□ dành lâu ngày đ□□c mà ph□i dùng trong m□t th□i gian nh□t đ□nh. Ch□ng h□n th□n có th□ đ□□c c□t gi□ trong 72 gi□, gan 18 gi□, tim 5 gi□, t□y t□ng 20 gi□, giác m□c 10 ngày, da , x□□ng và van tim gi□ đ□□c t□ 5 năm tr□ lên, k□ t□ khi l□y ra.

Do đó ru□t, giác m□c, da, x□□ng, t□y x□□ng, tĩnh m□ch, gân, dây ch□ng, van tim, tai trong, s□n, máu □ cu□ng r□n, t□ bào m□m trong máu ngo□i vi đ□□c thu nh□n c□t gi□ trong ngân hàng b□ ph□n đ□ dùng khi c□n.

V□i c□ th□ m□t ng□□i quá c□ thì h□u h□t các b□ ph□n, mô bào đ□u đ□□c thu nh□n, s□ d□ng. Theo □□c l□□ng, m□i ng□□i h□a t□ng thì t□ bào c□a h□ có th□ ghép cho 50 ng□□i b□nh có nhu c□u.

Khi não b□ ng□ng ho□t đ□ng hoàn toàn và vĩnh vi□n, ng□□i cho s□ đ□□c duy trì tình tr□ng s□ng v□i tim ph□i còn ho□t đ□ng trong m□t kho□ng th□i gian ng□n đ□ s□a so□n gi□i ph□u l□y c□ quan.

Th□□ng th□□ng, mô bào nh□ da, x□□ng, van tim đ□□c l□y sau khi tim ng□ng đ□p 24 gi□, giác m□c đ□□c l□y 12 gi□.

Ch□ m□t s□ nh□ t□ vong không hi□n c□ quan đ□□c, nh□ là nhi□m HIV d□□ng tính, ung th□ đang phát tri□n m□nh, m□t s□ b□nh truy□n nhi□m tr□m tr□ng. Còn đa s□ các b□nh kinh niên khác đ□u có th□ hi□n thân xác c□a mình.

Tr□□c khi l□y b□ ph□n, bác sĩ chuyên khoa s□ ki□m soát r□t k□ coi xem b□ ph□n hi□n t□ng có h□i đ□ nh□ng tiêu chu□n căn b□n.

T□ tr□ s□ sinh t□i lão nhân 65 tu□i tr□ lên đ□u có th□ c□ng hi□n b□ ph□n và mô bào.

Ng□□i d□□i 18 tu□i, c□n s□ đ□ng ý c□a cha m□ ho□c ng□□i đ□ đ□u h□p pháp.

□ Hoa K□, m□i năm có t□ 10,000-14,000 ng□□i mãn ph□n h□i đ□ tiêu chu□n đ□ hi□n b□ ph□n nh□ng ch□ có non n□a s□ ng□□i này th□c s□ cho các b□ ph□n.

Th□ t□c hi□n c□ quan r□t đ□n gi□n và g□m có:

a- T□i đa s□ các ti□u bang Hoa K□ đ□u có m□t văn phòng ghi danh ng□□i hi□n t□ng.

b- M□i ng□□i có thê ghi ý đ□nh t□ng hi□n trên b□ng lái xe khi thi ho□c gia h□n b□ng.

c-Ký tên đ□ng ý trên t□m thi□p t□ng b□ ph□n (donnor card), c□t trong ví cho t□i khi có c□ h□i ghi trên b□ng lái xe.

d- C□n cho thân nhân hay ý đ□nh c□a mình đ□ tránh s□ ph□n đ□i sau khi mình qua đ□i. Theo □□c l□□ng, có t□i 35% ng□□i có ý đ□nh hi□n t□ng mà không bao gi□ cho đ□□c, vì gia đình không ch□u ký gi□y đ□ng ý. Do đó, thân nhân đôi khi cũng đ□□c yêu c□u ký m□t gi□y tán tr□ ý đ□nh c□a ng□□i hi□n t□ng.

Năm 1984, Qu□c H□i Hoa K□ ban hành đ□o lu□t v□ Ghép B□ Ph□n. Vi□c mua bán b□ ph□n b□ nghiêm c□m đ□ tránh ng□□i l□m ti□n nhi□u c□a l□m d□ng.

Các b□ ph□n cho s□ đ□□c đ□i chi□u v□i ng□□i nh□n b□ng h□ th□ng ghi danh do c□ quan United Network for Organ Sharing (UNOS), tr□ s□ t□i thành ph□ Richmond, bang Virginia, đi□u khi□n. C□ quan ch□u trách nhi□m vi□c phân ph□i m□t cách công b□ng các b□ ph□n t□ng hi□n cho nh□ng ng□□i trong danh sách ch□ đ□i.

□ Hoa K□, các b□nh vi□n ph□i thông báo các tr□□ng h□p t□ vong cho T□ Ch□c Cung C□p B□ Ph□n (Organ Procurement Organisation). N□u t□ ch□c th□y c□ quan ho□c mô bào c□a t□ thi thích h□p, h□ s□ c□ ng□□i t□i th□□ng l□□ng v□i gia đình ng□□i quá c□ đ□ xin b□ ph□n.

Các b□nh sau đây có th□ đ□□c ghép c□ quan: b□nh đ□ng m□ch tim, viêm và x□ c□ng gan; COPD; ti□u đ□□ng v□i bi□n ch□ng th□n và m□t; cao huy□t áp v□i suy tim; b□nh đa nang th□n; h□i ch□ng ru□t ng□n.

Ghép th□n ph□ bi□n nh□t vì suy th□n là chuy□n d□ x□y ra khi b□ cao huy□t áp, ti□u đ□□ng, nhi□m trùng ti□t ni□u. Ng□□i cho cũng có s□n vì con ng□□i ch□ c□n m□t trái th□n đ□ s□ng bình th□□ng. K□ thu□t thay th□n cũng gi□n d□. Th□n suy có th□ đ□ nguyên t□i ch□ và th□n m□i đ□□c ghép phía d□□i th□n b□m sinh.

Chuy□n-Ghép b□ ph□n là vi□c làm có tính cách nhân đ□o d□a trên s□ v□ tha và ni□m tin chung c□a con ng□□i. H□u h□t các tôn giáo đ□u ch□p nh□n s□ s□ hi□n t□ng b□ ph□n ho□c mô bào c□ th□ nh□ m□t lý t□□ng nhân đ□o, m□t hành đ□ng hoàn toàn bác ái, bi□u hi□u c□a tình yêu th□□ng và t□ng hi□n..

Bác sĩ đang đi□u tr□ s□ gi□i thi□u, giúp đ□a tên ng□□i có nhu c□u vào danh sách ch□ đ□i.

Ng□□i có nhu c□u ph□i đích thân t□i m□t trong nh□ng b□nh vi□n chuyên v□ ghép c□ quan đ□ làm th□ t□c c□n thi□t. Các b□nh vi□n này đ□u là h□i viên c□a UNOS và t□i Hoa K□ có h□n 200 trung tâm.

Bác sĩ c□a b□nh vi□n s□ khám nghi□m đ□ coi xem mình có h□i đ□ các đi□u ki□n nh□n không. Ta có th□ ghi danh □ nhi□u b□nh vi□n khác nhau và m□i b□nh vi□n có tiêu chu□n h□i khác nhau. Tên c□a mình s□ đ□a vào m□t danh sách chung c□a c□ n□□c.

Khi có b□ ph□n hi□n, t□t c□ b□nh nhân đ□i đ□u đ□□c mang ra đ□ so sánh v□i b□ ph□n cho này.

Các tiêu chu□n ch□n l□a g□m có lo□i máu, lo□i c□ quan, kích th□□c, nhu c□u c□p bách c□a b□nh nhân, th□i gian ch□ đ□i và không gian cách bi□t gi□a ng□□i cho và ng□□i nh□n. B□ ph□n cho s□ dành cho ng□□i b□nh nào thích h□p nh□t v□i c□ quan hi□n t□ng.

Trung bình, th□i gian đ□i đ□ đ□□c ghép tim là 230 ngày, ph□i 1068 ngày, gan 796 ngày, th□n 1121 ngày và t□y t□ng 501 ngày.

Theo th□ng kê, t□i Hoa K□ m□i năm có kho□ng 750,000 mô bào đ□□c chuy□n ghép.

T□i tháng 1 năm 2008, có trên 97,900 ng□□i đ□i đ□ đ□□c ghép b□ ph□n mà m□i tháng ch□ có kho□ng 80 ng□□i nh□n đ□□c tin vui có b□ ph□n và 20 ng□□i thi□t m□ng vì m□i mòn ch□ đ□i,

không có tin vui.

Theo c□ quan ph□i h□p hi□n ghép c□ quan Hoa K□ thì vào năm 2004, 50% ghép th□n là t□ ng□□i t□ng còn s□ng, và đã có h□n 320 tr□□ng h□p t□ng m□t ph□n gan và 12 ca cho m□t thùy ph□i.

Năm 2004, kho□ng 2500 t□y s□ng, 7000 giác m□c đ□□c ghép t□i Hoa K□.

T□i tháng 4 năm 2008, s□ ng□□i ghi danh h□a hi□n t□ng thân xác t□i Hoa K□ đã lên t□i 70 tri□u v□i kho□ng 35% ng□□i ghi ý mu□n t□ng c□ quan trên b□ng lái xe c□a mình.

Vì s□ khan hi□m b□ ph□n c□ th□, m□t s□ v□n đ□ có tính cách luân lý và đ□o đ□c đ□□c nêu ra:

- Li□u có nên dành □u tiên ghép cho b□nh nhân có nhi□u hy v□ng s□ng sót?

- Li□u cha m□ tr□ em đ□□c □u tiên ghép đ□ chăm sóc con cái?

- Li□u có nên t□□ng th□□ng đ□ khuy□n khích nhi□u ng□□i hi□n t□ng? Ho□c thân nhân ng□□i quá c□ đ□ng ý vi□c hi□n đ□□c t□ng m□t s□ hi□n kim?

- Li□u n□i c□ đi du l□ch t□i các qu□c gia đang m□ mang r□i mua ghép c□ quan b□ coi là l□m d□ng, khai thác ng□□i nghèo?

- Li□u t□ tù ch□ đ□i hành hình có th□ hi□n t□ng c□ quan đ□ giúp thân nhân đ□□c h□□ng m□t ph□n l□i nhu□n?

Tác Giả: Bác sĩ Nguy□n Ý-Đ□c
Thứ Sáu, 30 Tháng 1 Năm 2009 00:24

Ch□ng t□c có vai trò quan trong trong vi□c ghép c□ quan. T□i Hoa k□, m□t vài s□c dân thi□u s□ th□□ng m□c các b□nh c□n thay c□ quan, nh□ ng□□i M□ g□c châu Phi b□ b□nh th□n nhi□u h□n ng□□i da tr□ng. S□ ghép thành công h□n n□u b□ ph□n thay th□ đ□n t□ ng□□i cùng ch□ng t□c. Do đó n□u ng□□i thi□u s□ không ch□u hi□n cho thì danh sách ng□□i đ□i s□ dài h□n.

Nhi□u ng□□i e ng□i r□ng, khi bi□t mình đã h□a t□ng b□ ph□n, bác sĩ s□ không t□n tâm c□u ch□a. Xin đ□ng e ng□i, vì l□□ng tâm ch□c nghi□p không cho phép h□ làm nh□ v□y. V□ l□i, các nhà chuyên môn khác th□c hi□n vi□c thu-ghép b□ ph□n ch□ không ph□i bác sĩ gia đình. H□ ch□ l□y c□ quan sau khi bác sĩ đi□u tr□ đã c□ g□ng tìm đ□ m□i cách đ□ c□u s□ng b□nh nhân mà v□n th□t b□i.

Nhi□u ng□□i th□c m□c là li□u khi t□ng c□ quan, thân hình có b□ bi□n d□ng vì nh□ng v□t c□t m□?

M□t l□n n□a xin c□ an tâm, vì l□y c□ quan cũng là nh□ng ph□u thu□t t□ nh□, th□c hi□n c□n th□n đ□ c□ quan lành l□n dùng đ□□c. Do đó, các v□t c□t m□ g□n gàng, đ□□c khâu l□i đàng hoàng, chu đáo.

Chi phí cho vi□c chuy□n-ghép là v□n đ□ c□n l□u ý.

Theo lu□t l□ cũng nh□ m□c đích t□i h□u c□a s□ hi□n t□ng, ng□□i cho không đ□□c nh□n m□t l□i nhu□n nào.

V□i vi□c nh□n ghép, phí t□n cũng khá cao. Theo organdonor.gov, vào năm 2005, ghép m□t trái th□n t□n kho□ng 210,000 m□ kim còn ghép nhi□u b□ ph□n nh□ gan-t□y tang-ru□t chi phí lên t□i 800,000 đô la.

Đây là món ti□n quá l□n nh□ng b□o hi□m cá nhân, các ch□□ng trình c□a chính phù nh□ Medicare, Medicaid, m□t s□ các t□ ch□c t□ thi□n có th□ giúp đ□ trang tr□i.

K□t lu□n

Tác Giả: Bác sĩ Nguy□n Ý-Đ□c
Thứ Sáu, 30 Tháng 1 Năm 2009 00:24

Trong d□p đ□u năm, cùng v□i đón T□T, m□ng XUÂN, nh□ng l□i chúc t□ng, nh□ng cánh thi□p nhi□u màu xinh xinh đ□□c luân l□u. Đ□ chúc nhau khang an, th□nh v□□ng, muôn ng□□i H□nh Phúc chan hòa.

H□nh phúc đ□n t□ nh□ng vi□c r□t nh□: m□t n□ c□□i c□a bé th□; m□t cánh th□ t□ ng□□i b□n c□ tri, ti□ng chim hót líu lo trên cành cây, m□t chén c□m cho ng□□i đói khát □

Đ□c Ph□t Thích Ca có gi□ng: C□ trăm ng□n n□n có th□ đ□t lên t□ m□t ng□n n□n nh□ nhoi mà ng□n n□n này không s□m t□t. H□nh phúc ch□ng bao gi□ gi□m b□t khi ta chia s□.

Chia s□ m□t mô bào, m□t chút máu, m□t b□ ph□n cho ng□□i b□nh có nhu c□u đ□□c c□u s□ng.